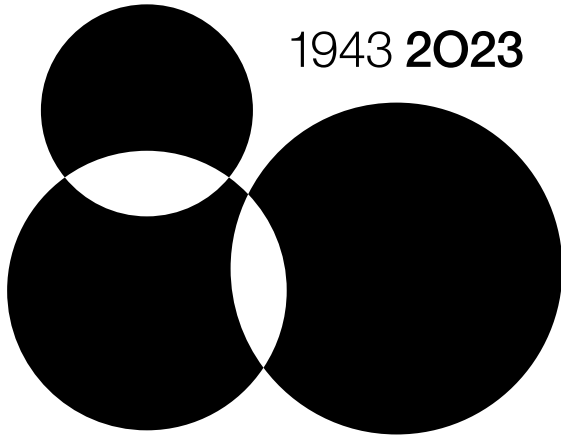

1943 **2023**

Svensk Scenkonst 2013–2023
Ett decennium av nytänkande

Redo att möta framtiden sida 4

Ett omvälvande årtionde sida 7

Scenkonstens pensioner – från sorgebarn till framgångssaga sida 15

När tusentals kvinnor talade och vi började lyssna sida 23

23 månader som skakade om scenkonsten sida 31

Svensk Scenkonst – för branschen i tiden sida 39

MAY 240

M.P. 240

SMD 222

Handwritten notes on a spiral notebook.

Redo att möta framtiden

Svensk Scenkonst har verkat i scenkonstens tjänst sedan 1943. Med stigande medlemstal och intensiv verksamhet är det en vital 80-åring som jubilerar. Huvuduppgifterna är lika självklara idag som vid grundandet – att stärka scenkonstens arbetsgivare och vara en röst för branschen.

Scenkonsten erbjuder kraftfulla uttrycksformer som berikar våra liv. Dans, teater, musik och nycirkus ger plats för kreativitet, kritiskt tänkande och reflektion. I tider av polarisering och stora samhällsutmaningar kan scenkonsten främja empati och samhörighet. Ett starkt, fritt och levande kulturliv bidrar till resiliens, våra möjligheter att stå emot och klara svåra påfrestningar.

Men strukturerna är sköra och vi måste ständigt påminna om betydelsen av att publiken har tillgång till föreställningar och konserter av hög kvalitet i hela landet. I påverkansarbetet beskriver vi läget i branschen och visar samtidigt vad scenkonsten har att erbjuda.

Svensk Scenkonst har i hög grad fått

utveckla arbetsformer och metoder för att kunna möta de senaste årens utmaningar. Det är bara genom att vara välorganiserade, uppfinningsrika och förändringsbenägna som vi på allvar kan betyda någonting för branschen. Målsättningen måste vara att gå stärkta ur de samhällsförändringar och kriser som uppstår.

Det har varit särskilt viktigt att utveckla nya strategiska samarbeten med flera aktörer inom kulturlivet och evenemangssektorn för att nå fram med våra budskap. De europeiska och nordiska samarbetena har också intensifierats, inte minst mot bakgrund av det rådande geopolitiska läget. Tillsammans är vi starka!

Coronakrisen, uppropet #tystnadtagning, omoderna pensionslösningar och ett antal större förändringar på arbetsmarknaden har hjälpt oss som organisation att utvecklas och tänka nytt.

Pandemin förändrade helt agendan för Svensk Scenkonst och vi fick göra vårt yttersta för att stötta medlemmarna och

minimera skadeverkningarna. Krisen gav en unik möjlighet att förklara för beslutsfattare hur scenkonsten fungerar som arbetsmarknad och näring. Vi kunde beskriva de företagsekonomiska förutsättningarna och det sköra ekosystemet. Inom scenkonsten skapades en bättre förståelse för branschens olika delar och hur viktiga alla är för helheten. Idag företräder Svensk Scenkonst med självklarhet institutioner, kommersiella verksamheter, fria professionella aktörer och ideella arrangörer.

Genom en överenskommelse med Danscentrum Sverige och Teatercentrum tecknar Svensk Scenkonst numera kollektivavtal även för den fria professionella scenkonsten och vi har haft glädjen att välkomna över 100 nya medlemmar. Det är ett kulturpolitiskt styrkebesked att hela branschen kan uppträda samlat.

Uppropet #tystnadtagning i november 2017 blev en startpunkt för ett långsiktigt arbete för en inkluderande och hållbar arbetsplatskultur. Det går inte att komma

till rätta med sådana problem om man inte är uthållig och ärlig i arbetet. Arbetsplatskulturer kan bara förflyttas med beslutsamhet och tålamod. Ett nyckelord är tillsammans och vårt nära samarbete med de fackliga organisationerna är helt avgörande.

Jag vill passa på att rikta ett varmt och innerligt tack till alla som har varit en del av Svensk Scenkonsts resa under dessa 80 år! Som medlemmar, förtroendevalda, samarbetspartners, motparter och medarbetare har ni varit med och format verksamheten till vad den är idag.

Kulturlivets finansiering, digital transformation, artificiell intelligens, kompetensförsörjning, upphovsrätt, hållbar utveckling och ledarskap är några av de komplexa frågor som kräver vår engagerade närvaro. Tillsammans står vi redo för att möta framtiden – lyhörda och medvetna om att vi även måste hantera det oväntade.

Mikael Brännvall, VD

Ett omvälvande årtionde

Från krig och klimatkris till pandemi och en global feministisk revolution. Scenkonsten har inte väjt för att skildra många av dessa ödesfrågor. Digitaliseringen har också varit en revolution som skapat både möjligheter och utmaningar för scenkonsten. Den kulturpolitiska utvecklingen ger också många en anledning att hålla sig vaksamma.

Omvärldsutvecklingen

Det senaste decenniet har präglats av omfattande politiska, sociala och teknologiska förändringar. Klimatfrågan har fått en ännu mer framträdande roll på den globala politiska agendan, liksom frågor om jämställdhet och ökade rättigheter för personer inom HBTQ-paraplyet. Det har även varit turbulenta tider där vi har kunnat se Storbritannien lämna EU och högerextrema partier flytta fram sina positioner runt om i Europa och världen. Sedan 2014 har relationerna mellan Ryssland och Ukraina varit spända, och bristningspunkten kom med Rysslands invasion. Under hösten 2023 har läget i Israel och Palestina intensifierats. Krig och politisk instabilitet har

lett till att miljontals människor har befunnit sig på flykt från politisk och ekonomisk utsatthet. Scenkonsten har speglat många av dessa rörelser i omvärldsutvecklingen där klimatet, rasism, genus och världspolitiken har fått ta sin självklara plats på scener runt om i världen, och även i Sverige.

Den världsomspännande #metoo-rörelsen har utmanat patriarkala strukturer som har varit grundmurade i kulturlivet. Den patriarkala konstnärliga hegemonin är numera satt på undantag. Allt fler kvinnor innehar de konstnärliga ledarskapen och chefsposterna på landets scener liksom några av våra mest tongivande regissörer är kvinnor.

Den globala covid-19-pandemin har aktualiserat frågan om att hitta nya och smittsäkra kanaler för att nå ut till publiken. Där har digitaliseringen haft en betydande roll att spela när olika play-tjänster och livestreamade föreställningar har varit ett sätt för publiken att få ta del av scenkonst under publikrestriktionerna. Scenkonsten lider fortfarande av postpandemiska effekter gällande publiksiffror, sviktande intäkter och en ifrågasatt legitimitet från politiskt håll att få ta del av offentliga medel om inte verksamheten kan bära sig själv ekonomiskt.

Scenkonstens utveckling

Under det senaste decenniet har vi kunnat se att scenkonsten i ökande grad söker former som på ett sömlöst sätt blandar teater, dans, musik och musikal. Att talteater har livemusik som ett estetiskt komplement är numera legio. Nycirkusen har befast sin position inom scenkonsten med fruktsamma korsbefruktningsformer med såväl opera som talteater.

Under det senaste decenniet har vi även kunnat ta del av dramatik som med avstamp från den klassiska repertoaren gjort nya – ibland vanvördiga – omskrivningar och nyläsningar av bland andra Shakespeare, Ibsen och Strindberg.

På senare tid har gränsen mellan publik/åskådare och deltagare/medskapare luckrats upp. Det har förekommit interaktiva föreställningar där publiken med bland annat mentometerknappar kunnat påverka händelseförloppet. Så kallade vandringsföreställningar har också varit framträdande, där publiken genom sin rörelse genom rummet kunnat styra sin upplevelse av verket. Mer experimentella former har placerat

sin publik i en bilateral skapandeprocess där utbytet mellan individers erfarenheter och reflektioner blir en del av verket.

Virtual reality, augmented reality och annan teknologi har fått ta plats inom scenkonsten, däribland genom hybrida former där en telefonapp kunnat guida åskådaren i platsspecifika ljudpromenader. Robotar har fått ta plats på scen, dels som ett slags fortsättning på dockteaterkonsten, dels i verk som undersöker korsningspunkterna mellan teknologi, människa och konst. AI, artificiell intelligens, kommer vi att se mer av i framtiden, kanske i experiment som utmanar våra rådande dramaturgiska normer.

Digitaliseringen

Att den digitala kulturen har öppnat nya vägar för att tillgängliggöra ett rikt kulturliv för så många som möjligt har varit en fråga som stått högt på agendan under det senaste årtiondet inom kultursektorn. Digitaliseringen kan ses som ett led i att närma stad med land och radera provinsiala gränser. Digitala scenkonstplattformar kan tillgängliggöra högkvalitativ scenkonst oavsett i vilken del av landet publiken befinner sig. Detta är i synnerhet relevant för nationalscenerna vars verksamhet är så Stockholmsbunden.

Statens kulturråd fick i uppdrag av regeringen 2013 att utreda vilka förutsättningar som behövdes för att göra scenkonsten mer tillgänglig genom digitala medel. Undersökningen visade att det fanns en vilja bland Svensk Scenkonsts medlemmar att utveckla den digitala distributionen av scenkonsten, samtidigt som man saknade medel för att utveckla en gedigen digital infrastruktur. Kompetensutveckling angavs också som en kostnad.

**VARNING
FÖR KLÄMRISK**

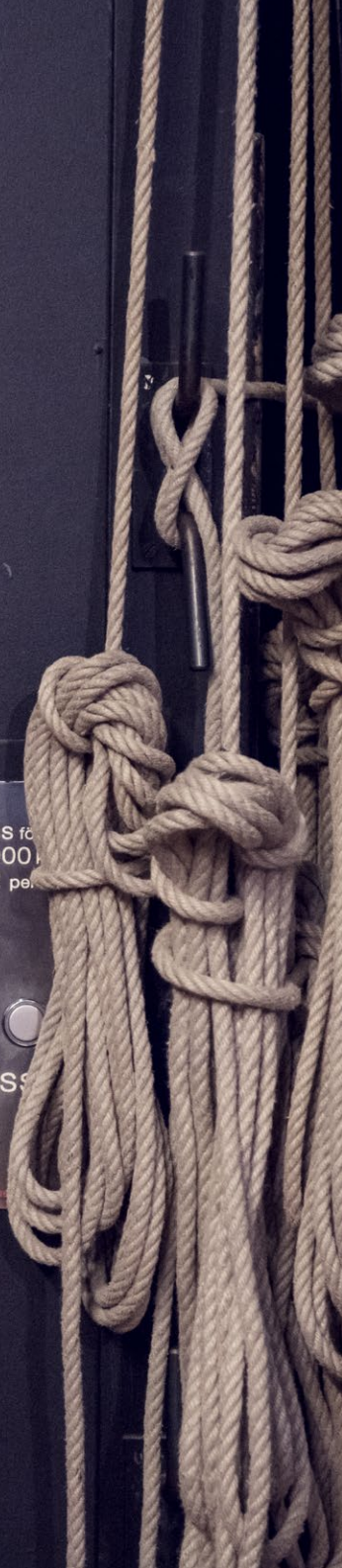
Förbjud att klämma på
golv i hissar som saknar
särskild eller teknisk

HISS
för högst **1000** kg
eller högst **12** personer

Hiss för
1000
12 per

Hiss

En av de viktigaste delfrågorna i den digitala utvecklingen har varit upphovsrätten. Det senaste decenniet har präglats av en kontinuerlig kollektivavtalsprocess med såväl Fackförbundet Scen & Film (tidigare Teaterförbundet) som med musikerfacken för att kunna distribuera livekultur digitalt. I samband med pandemin ingick Svensk Scenkonst även tillfälliga krisavtal för att snabbt möjliggöra en digital omställning.

Det nya EU-direktivet inom upphovsrätten, DSM-direktivet, antogs under våren 2019. I Sverige trädde det i kraft från och med 1 januari 2023.

Kulturpolitikens utveckling

Kultursamverkansmodellen sjösattes 2011 i syfte att öka regionernas inflytande över de kulturpolitiska målen samtidigt som ansvarsfördelningen mellan kommuner, regioner och staten skulle bli tydligare. Regionerna skulle tillsammans med kommunerna, i samråd med kulturskapare och civilsamhälle, ta fram en kulturplan som skulle utgöra underlag för statligt beslut om beviljad medfinansiering. Svensk Scenkonst har genom åren varit vaksamma på att denna decentralisering har inneburit en obalans mellan resurs-svaga och resursstarka regioner. Statens anslagsuppräknning följde inte den övriga ekonomiska utvecklingen vilket gjorde att kommuner och landsting fick täcka upp. Detta resulterade i att svagare regioner

– i synnerhet på glesbygden – fick banta verksamheten.

I den översyn av modellen som publicerades under hösten 2023 med titeln "Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun" (SOU 2023:58) föreslås det revideringar av modellen. Bland annat föreslår utredaren att den statliga detaljstyrningen av de regionala och kommunala verksamheterna ersätts av en ny lag som ska ge bättre översikt och större förutsägbarhet. Man föreslår också att arbetet med kulturplanerna ska förses med noggrann dokumentation för att med ökad transparens säkerställa den konstnärliga friheten.

Kulturen har under det senaste decenniet fungerat som ett slagfält på den politiska kartan. Bland annat har frågan om en kulturkanon lyfts i den politiska debatten. Många aktörer inom kultursektorn – även inom scenkonsten – har upplevt att minskade medel gör det svårt att verka enligt de kulturpolitiska målen. I december 2019 skrev representanter för några av landets viktigaste kulturinstitutioner ett upprop i Dagens Nyheter där man krävde ett grundlagsstadgat skydd av kultursektorn.

Svensk Scenkonst har under hela decenniet stått i det främsta ledet i den kulturpolitiska debatten, som en stark röst för den oberoende och levande scenkonsten.

Som kulturpolitiker uppskattar jag mycket Svensk Scenkonsts arbete. Genom att samla aktörer, sprida kunskap och ge oss politiker goda möjligheter att samtala med och lyssna in viktiga frågor för branschen bidrar ni till att besluten blir bättre. Ombärligt, inte minst under pandemin.

Jag vill gratulera det varmaste till jubileet och även passa på att tacka för alla scenkonstupplevelser ni genom era medlemmar ger till människor i hela Sverige och att ni påminner om vikten och värdet av ett starkt kulturliv och upplevelser vi delar med andra, även i tuffare tider.

Amanda Lind, ordförande i riksdagens kulturutskott och kulturpolitisk talesperson för Miljöpartiet

1 januari 2015 avskaffades det gamla förmånsbestämda pensionssystemet med lägre pensionsåldrar för konstnärlig personal (Pisaförordningen).

300 miljoner kronor i premiekostnad skulle bantas till 180 miljoner kronor när parterna fick uppdraget att teckna kollektivavtal.

63 offentligt finansierade scenkonstinstitutioner omfattades och cirka 6000 arbetstagare fick höjd pensionsålder.

18 årskullar från 1955 till 1972 fick tilläggspremier för byte till det avgiftsbestämda pensionsavtalet ITP 1.

100 procent av lönen eller mer kunde pensionspremien för en dansare bli i det oförutsägbara Pisasystemet.

26 procent är den fasta kostnaden för omställningspremien för dansare och sångare i det nya SOK-avtalet.

35 år är åldern då karriärväxlingsfönstret öppnas för dansare, 45 år för sångare och 55 år för musiker.

2 års premierabatt kan sökas av arbetsgivare om SOK-avtalet inte används för frivillig omställning.

Scenkonstens pensioner – från sorgebarn till framgångssaga

I decennier plågades scenkonstbranschen av ett statligt pensionssystem som förvandlats från fördelaktigt till förödande för alla inblandade. Politiska reformer uteblev men 2012 kom istället en politisk signal: låt parterna lösa frågan själva. Resultatet blev ett betydligt billigare pensionsavtal och ett unikt karriärväxlingsavtal (SOK).

Det var ett mycket komplicerat uppdrag som lades över på Svensk Scenkonst och de fackliga organisationerna PTK, Fackförbundet Scen & Film (dåvarande Teaterförbundet) och Symf, med en väldigt kort tid att förhandla på.

Pensionsåldern skulle höjas till 65 år, kostnaderna skulle minskas med 40 procent och ramen för omställningsstöd räckte inte till all konstnärlig personal. Trots det lyckades parterna hitta en lösning som alla inblandade kunde acceptera.

– Jag har enorm respekt för det arbete som lades ned av såväl våra medlemmar som våra motparter och även ett antal engagerade tjänstemän på Regeringskansliet, säger Maria Grundtman, förhandlingschef på Svensk Scenkonst.

Pensionerna för anställda vid offentligt finansierade scenkonstinstitutioner reglerades tidigare i en statlig förordning, Pisaförordningen, som gav konstnärlig personal rätt att gå i pension vid en lägre ålder än 65. Exempelvis kunde dansare

sluta vid 41, sångare vid 52, skådespelare vid 59 och musiker vid 60 eller 63 års ålder. Rättigheten var från början kopplad till en skyldighet att lämna sin anställning för att på så sätt säkerställa den konstnärliga spetskompetensen inom de olika konstnärliga yrkeskategorierna.

Men pensionspremierna varierade kraftigt och oväntat för arbetsgivarna och de visstidsanställda konstnärerna fick sällan tillgång till förmånen. Då det statliga pensionssystemet hade försämrats och avgångsskyldigheten slopats kvarstod bara de skyhöga kostnaderna för arbetsgivarna och en alltmer urholkad förmån för arbetstagarna.

Det gamla pensionssystemet kunde sammanfattas som ”orättvist, omodernt och oförutsägbart”.

Trots decennier av kritik och utredningar fattades inget politiskt beslut om reformering av systemet. I stället började det 2012 signaleras att pensionerna skulle regleras i kollektivavtal på samma nivå som för övriga arbetsmarknaden, men att vissa konstnärer skulle få ett fortsatt omställningsstöd. Ändå dröjde det fram till november 2014 tills regeringen tog det formella beslutet om att avveckla Pisaförordningen från 1 januari 2015. Då var parterna i princip redan överens om hur den framtida tjänstepensionen skulle utformas.

– Men innan beslutet var fattat gick det inte att förhandla på allvar om den svåraste biten, vad som skulle ersätta de lägre pensionsåldrarna. Det var lika delar tidspress och kreativitet som gjorde att vi gick i mål i april 2015. Avgörande var också beskedet att de besparingar som

gjordes genom systemskiftet inte skulle innebära sänkta anslag till verksamheterna, och att tidigare inbetalade Pisapremier skulle gå till de anställda i form av en nyskapad ”omräkningspension”, berättar Grundtman.

Det nya pensionsavtalet bygger på den privata sektorns tjänstepensionsavtal ITP 1 med förutsägbara premier. Det började gälla retroaktivt från 1 januari 2015 för alla som hade mer än fem år kvar till pensionsåldern. Alla berörda arbetstagare fick fribrev från det gamla systemet och tilläggspremier för byte till ett avgiftsbestämt system. I avtalsrörelsen 2023 träffades överenskommelser som innebär att alla Svensk Scenkonsts kollektivavtal ska ha samma pensionssystem från och med 2024.

Unikt karriärväxlingsstöd

Nyckeln till framgången i pensionsförhandlingarna var att parterna även kunde enas om ett unikt avtal för konstnärlig personal som arbetat hos någon av de 63 före detta Pisainstitutionerna: Scenkonstens Omställnings- och Karriärväxlingsavtal, SOK. Det ger stöd till dansare, sångare och musiker som byter karriär före den tidigare lägre pensionsåldern för respektive grupp. Övrig konstnärlig personal får en förstärkt tjänstepension som gör det möjligt att gå lite tidigare i ålderspension. Stödet administreras av den nybildade SOK-stiftelsen.

En dansare har bytt bana till Extended Reality-utvecklare, en annan till personlig tränare. En musiker har omskolat sig till sjuksköterska, en operasångare har sadlat om till fastighetsskötare och en prima ballerina har startat dansskola. Det är bara

fem exempel på karriärväxlingar som har skett med stöd av SOK-stiftelsen sedan starten 2016. Fullt intjänad kvalifikationstid kan ge ekonomiskt stöd som motsvarar 80 procent av den tidigare lönen i upp till hela fyra år, plus ett praktiskt omställningsstöd.

Systemet bygger på frivillig omställning, men om det inte sker kan arbetsgivare söka ekonomiskt stöd (premierabatt) och vidta ensidiga arbetsrättsliga åtgärder. Detta är en viktig komponent i avtalet för att säkerställa verksamheternas konstnärliga kvalitet.

Utökat omställningsstöd

Under 2022 träffades den så kallade Trygghetsöverenskommelsen mellan regeringen och de tre största huvudorganisationerna inom privat sektor (Svenskt Näringsliv, PTK och LO). Den innebar omfattande förändringar i det lagstadgade anställningsskyddet i utbyte mot stora satsningar på omställningsstudiestöd till arbetstagare som vill stärka sin framtida position på arbetsmarknaden. Dessutom tecknade parterna ett huvudavtal med kompletterande regler. Därmed kunde en statlig utredning om ändringar i lagen om anställningsskydd (LAS) kastas i papperskorgen och den svenska modellen, där arbetsmarknadens parter bestämmer spelreglerna, tog ett kliv framåt.

För alla de oberoende arbetsgivarorganisationerna inom privat sektor som inte ingår i Svenskt Näringsliv och för hela den offentliga sektorn uppstod frågan om, och i så fall hur, kompletterande överenskommelser skulle träffas även av dem. Majoriteten av Svensk Scenkonsts motparter ingår i PTK och därifrån kom det snart ett krav på ett likalydande huvudavtal som det Svenskt Näringsliv hade tecknat.

– Svensk Scenkonst bedömde att det fanns fördelar med att teckna ett eget huvudavtal med PTK, för att få liknande regler för turordning som gäller för merparten av privat sektor. Men ett absolut villkor var givetvis att vi kunde behålla de branschanpassade regler för konstnärlig personal som fanns i våra egna avtal, och det har vi gjort, säger Maria Grundtman.

Som en konsekvens av huvudavtalet har ändringar också gjorts i det omställningsavtal för all personal som Svensk Scenkonst har tillsammans med PTK och Arbetsgivaralliansens (TRS). Även här finns det dock kvar branschspecifika skillnader.

Sammantaget kan man konstatera att Svensk Scenkonst genom sina båda avtal – SOK och TRS – erbjuder arbetsmarknadens mest omfattande omställningsstöd.

456 **kvinnor** skrev på det ursprungliga uppropet #tystnadtagning som publicerades 8 november 2017. Namnlistan nästan fördubblades tiden efter och nu finns 703 namn med på listan.

690 **kvinnliga sångare** skrev under #visjungerut och 5965 kvinnliga jurister undertecknade #medvilkenrätt. #tystnadtagning blev bara den första av en rad branschspecifika upprop som utlöstes i och med #metoo under hösten 2017.

När tusentals kvinnor talade och vi började lyssna

Under hösten 2017 började flera kvinnor inom underhållningsbranschen i USA att vittna om sexuella övergrepp i sina yrkesliv under hashtaggen #metoo. Aktionen spred sig till Sverige och uppropet #tystnadtagning blev katalysator för ett omfattande partsgemensamt arbete mot sexuella trakasserier på svenska teatrar.

Den 8 november 2017 publicerade Svenska Dagbladet uppropet #tystnadtagning där 456 kvinnliga skådespelare vittnade om sexuella trakasserier direkt kopplade till sin arbetsplatssituation. Det var uppskakande läsning med vittnesmål efter vittnesmål av missförhållanden som skådespelarna delade med sig av. Uppropet skrädde inte orden – den påtalade vilket misslyckande det var för regissörer, teaterchefer och politiker med flera att inte ha kommit till rätta med denna problematik.

Vittnesmålen blev ett uppvaknande för hela branschen. Frågan hade visserligen funnits på agendan långt före den världsomspännande #metoo-rörelsen. Sveriges Radio Ekot hade tidigt under 2010 skickat ut en enkät gällande sexuella trakasserier till Teaterförbundets (nuvarande Fackförbundet Scen & Film) medlemmar. Utifrån svaren kunde man konstatera att var tredje kvinna inom scenkonstbranschen hade blivit utsatt för någon typ av sexuella trakasserier, bland skådespelerskor var siffran något högre. Rapporten var graverande,

men möttes av en backlash. Bland annat menade kritiker att den saknade statistisk validitet och att Ekot gjorde tendentiösa och generaliserande tolkningar av materialet. Luften gick ur kring frågan.

Ett tillfälle att ta vara på

Men med det nya uppriktade brännande aktualitet fanns det en ny möjlighet att skapa förändring på bred front. Ett möte ägde rum på Konserthuset redan kvällen efter att #tystnadtagning publicerats. Svensk Scenkonsts dåvarande ordförande Stefan Forsberg tillsammans med VD Mikael Brännvall var närvarande, liksom Teaterförbundets dåvarande ordförande respektive förbundsdirektör Anna Carlsson och Mika Romanus. Man började att skissa på en första åtgärdsplan.

Representanter från medlemsorganisationerna kallades med kort varsel till ett möte på Kulturhuset Stadsteatern den 4 december.

– Vi satt i hörsalen, det rådde en oerhört tät stämning, berättar Brännvall. Från våra 115 medlemsorganisationer kom antingen chefen eller styrelseordföranden, det var otroligt hög uppslutning. Vi hade ett heldagsprogram för att diskutera hur vi går vidare, men även inslag om lärande och erfarenhetsutbyte. Det blev en tydlig startpunkt för det fortsatta arbetet.

Ett partsgemensamt råd för jämställdhets- och likabehandlingsfrågor hade konstituerat sig i november 2012. Rådet bestod av förtroendevalda och tjänstemän från Svensk Scenkonst respektive Teaterförbundet. 2016 hade rådet även utökats med en representant från Akademikerförbunden. Detta råd blev den drivande

motorn i arbetet mot sexuella trakasserier.

Parterna utsåg en oberoende kommission med expertis inom bland annat juridik, genusforskning, etik och arbetsrätt. Kommissionens uppgift blev att göra en ingående kartläggning och åtgärdsplan. Arbetet redovisades senare i rapporten "Ett tillfälle att ta vara på för att skapa förändring". Bland de åtgärder som föreslogs av kommissionen kan nämnas att parterna bör skapa förutsättningar för ett gott ledarskap, ett aktivt levandegörande av riktlinjer och rutiner, en översyn av kollektivavtalen och att använda reparativa processer för att gå framåt.

Parallellt med kommissionens arbete genomförde Kantar Sifo på uppdrag av parterna en enkät riktad dels till de fackliga medlemmarna, dels till cheferna samt en utomstående kontrollgrupp. Syftet var att stävja den kritik som Ekots undersökning varit utsatt för, men också att ge kommissionen ett statistiskt underlag att arbeta vidare med. Kantar Sifo fick även uppdraget att genomföra en uppföljande enkät med en likvärdig population. Den uppföljande undersökningen presenterades under våren 2022.

En partsgemensam insats

Teaterförbundet och Svensk Scenkonst delar uppfattning om den akuta stämningen i samband med skådespelaruppriktningen i november 2017, och hur viktigt det var att sätta en åtgärdsplan som skulle räcka både på kort och lång sikt.

– Något som var speciellt när jag ser tillbaka på den här väldigt svåra situationen, är att vi var överens om att vi delade ansvar för att jobba med frågan.

Vi kanske inte kunde lösa den, men det var bara tillsammans som vi kunde flytta fram positionerna, säger Mika Romanus.

Mika Romanus och Mikael Brännvall var båda relativt nya på sina poster inom respektive organisation, men kunde ändå förenas i en stark gemensam vilja att skapa dialog kring frågor om jämställdhet och diskriminering.

– Även om det är arbetsgivaren som har ansvar för arbetsmiljöfrågan så kunde våra medlemmar finnas på båda sidor. Vi kunde ha medlemmar som hade utsatt andra medlemmar för sexuella trakasserier. Det var därför som det var självklart för oss att det här måste göras gemensamt, berättar Romanus.

Från aktion till resultat

Det partsgemensamma arbetet har varit en viktig nyckel för efterlevnaden av de åtgärder som föreslogs av kommissionen. En kollektivavtalad åtgärd som nu har sjösatts är att det ska finnas riktlinjer för intima scener som tas fram i samverkan

mellan arbetsgivare och arbetstagare på varje arbetsplats. Dessutom ska arbetsplatserna ha en utarbetad bemötandekod. Parterna erbjuder handledning och stöd för att ta fram sådana dokument. Utöver det arbetar Svensk Scenkonst med kontinuerlig fortbildning där man tillhandahåller seminarier och utbildningar för att motverka kränkande behandling på arbetsplatserna.

Att hålla frågan vid liv

Det viktigaste när det kommer till frågor om diskriminering och sexuella trakasserier på arbetsplatsen är att de måste hanteras genom ett fortlöpande arbete.

När Mika Romanus får frågan om vilka råd hon skulle ge för nästkommande generation som kommer att behöva hantera dessa frågor så lyder hennes svar:

– Var prestigelös. Lägg eventuella andra konflikter åt sidan. Lita på att ni delar blick för att här måste det bli förändring. Det tror jag är helt avgörande. Och sen, håll ut!

Jag tror att Svensk Scenkonsts största utmaning under året blir att samla kulturbranschen kring prioritering av vad som är viktigt, i en tid av stora samhällsproblem och ett tufft ekonomiskt läge. I kulturutskottet och regeringen ser vi fram emot ett gott samarbete med branschen för att kunna fatta bra och nödvändiga beslut som gynnar kulturen.

Svensk Scenkonst fyller en mycket viktig roll, både som mötesplats, kunskapsbank och också som en samlande röst för kulturbranschen.

Kristina Axén Olin, ledamot i riksdagens kulturutskott och kulturpolitisk talesperson för Moderaterna

Svensk Scenkonst har varit en viktig samarbetspart för Finlands Teatrar rf under många år. Tillsammans har vi kunnat främja samarbetet på det nordiska scenkonstfältet och skapat möjligheter för finska och svenska teaterskapare att mötas. Vi vill gratulera vår 80-åriga kollega och önska fortsatt framgång under de kommande åren!

Kaisa Paavolainen, VD för Suomen Teatterit ry – Finlands Teatrar rf

23 månader som skakade om scenkonsten

I nära två år höll ett dödligt virus sitt grepp om mänskligheten. Stora delar av världen släcktes ned, så också publika evenemang. För Svensk Scenkonst kom det i stället att bli den kanske mest arbetsintensiva perioden i bransch- och arbetsgivarorganisationens historia.

I december 2019 rapporterade WHO om de första covidfallen (2019-nCoV), samtliga kopplade till en fisk- och djurmarknad i Kina, i staden Wuhan. Det kom att dröja ytterligare cirka två månader innan den samhällsfarliga smittan skulle nå Sverige, vilket skedde via resenärer från Kina till Frankrike och sedan vidare till skidorter i Alperna – varifrån viruset snabbt spred sig till övriga Europa.

Den 31 januari 2020 konstaterades det första fallet av covidsmitta hos en patient

i Jönköpings län. Ännu saknades det vaccin som skulle kunna bromsa det potentiellt dödliga viruset.

Att covid-19 nu hade nått Sveriges gränser var ett faktum. Men det skulle dröja innan NPG, nationella pandemigruppen, valde att stänga ned stora delar av samhället, i syfte att bromsa smittspridningen. Först den 11 mars 2020 fattade regeringen beslutet att allmänna sammankomster med fler än 500 personer inte skulle få hållas, ett publiktak som sedan kom att minska

till 50 – för att slutligen krympa till ynka 8.*

Då stod bransch- och arbetsgivarorganisationen Svensk Scenkonst redan redo. I februari 2020 fick en förbundsjurist i uppdrag att koordinera och bevaka frågor som berörde just coronaviruset. Åtgärden följdes snart upp med en krisledningsgrupp under ledning av administrativ chef på Svensk Scenkonst.

Med nya behov hos medlemmarna uppstod nya uppgifter för personalen på kansliet som från den 16 mars i huvudsak jobbade hemifrån. Det kunde handla om allt från att bistå med formuleringar av force majeure-klausuler till vilka biljettvillkor som skulle tillämpas vid inställda föreställningar.

För att klara av att driva den ordinarie verksamheten parallellt gjordes hårda prioriteringar. Det beslutades att fokus skulle ligga på att – utöver att stödja medlemmarna i pandemifrågor – också genomföra avtalsrörelsen och ge löpande arbetsgivarstöd till medlemmarna. Därtill att verka för att de särskilda förstärkningsmedlen till musikområdet skulle kvarstå även efter 2020.

Att stänga ned den publika verksamheten på landets scener innebar inte bara ett stort ekonomiskt bortfall till följd av förlorade biljettintäkter, utan påverkade även andra delar av verksamheten, som kompetensförsörjningen och möjligheten att bedriva en konstnärlig verksamhet.

En viktig del av Svensk Scenkonsts arbete var här att fungera som språkrör för branschen. Mycket kraft lades ned på ett informations- och opinionsarbete som fördes i dialog med såväl regeringen som

olika myndigheter. Syftet var att belysa de ekonomiska konsekvenser som nu hotade hela scenkonstbranschen – institutioner såväl som privata aktörer och fria grupper. Behovet av krisstöd var enormt, liksom att klargöra för omvärlden hur komplicerad och lång produktionskedjan för scenkonst är.

Utöver personliga möten drevs detta arbete i form av en mängd remissvar, debattartiklar i medier och andra skrivelser.

Digitala förändringar

Andra nyheter som följde med pandemin var att Svensk Scenkonsts utbildningsverksamhet flyttade ut på webben. Kansliet arrangerade också ett stort antal webinarier där medlemmarna kunde ställa specifika frågor som uppkom under nedstängningen, exempelvis om hur publikrestriktionerna skulle hanteras, kraven på vaccinationsbevis och nya arbetsmiljöregler.

I samarbete med Fackförbundet Scen & Film samt Dramatikerförbundet tog Svensk Scenkonst också fram tillfälliga upphovsrättsavtal som möjliggjorde och underlättade för medlemmarna att sända fler föreställningar för en hemmapublik. På Musikområdet fanns sedan tidigare både centrala och lokala kollektivavtalsskrivningar som möjliggjorde en snabb omläggning till mer digitala produktioner och sändningar. Under pandemin kunde publiken nu från vardagsrumssoffan ta del av en stor mängd nya föreställningar på såväl nationella som regionala och lokala scener.

Vid sidan av det handgripliga arbete som Svensk Scenkonst gjorde för medlemmarna under pandemin är det också viktigt att framhäva ett mer osynligt värde: det

solidariska samarbetet med andra kulturorganisationer och hur det ledde till att man gemensamt fick tillfälle att presentera sig för politiker och myndigheter som en sammanhållen bransch.

Men också hur dess fragila ekosystem, byggt på frilansare som ständigt byter arbetsgivare, blottades. Det blev tydligt att branschen inte är starkare än sin svagaste länk, och att det därför är viktigt att fortsätta samarbeta framöver. Som en konsekvens av det är nu även den fria professionella dansen och teatern en del av Svensk Scenkonst, sedan årsskiftet 2023.

Pandemin går in i en ny fas

Den 2 februari 2022 meddelade dåvarande statsminister Magdalena Andersson, socialminister Lena Hallengren och Folkhälsomyndighetens generaldirektör Karin Tegmark Wisell att merparten av restriktionerna skulle tas bort den 9 februari.

Från en dag till en annan försvann så deltagartaken, vaccinationsbevisen och begränsningarna av sällskap på krogar och restauranger. Därtill rekommendationer om munskydd i kollektivtrafiken. Två års väntan var nu över för kultursek-

torn. I kulisserna stod skådespelare och tekniker, scenografer och kostymdesigners, musiker och cirkusartister, snickare och dramaturger – ja, hela det färgglada spektra av yrken som utgör det vi med ett paraplybegrepp kallar scenkonst, redo att veva igång speldosan.

Och det gick snabbt att få igång maskineriet igen. Parallellt med de akuta åtgärderna under pandemin hade också ett gediget arbete pågått i kulisserna: att förbereda för en återstart. Från dag ett hade Svensk Scenkonst alltså inte bara jobbat med en plan som innefattade brandkårsutryckningar för medlemmarna, utan också med en framåtsyftande strategi för att säkerställa scenkonstens överlevnad även efter pandemin.

Som ett kvitto på att detta förebyggande arbete bar frukt kunde Svensk Scenkonst i sin årsredovisning för 2022 konstatera att antalet produktioner snabbt var tillbaka på samma nivå som innan pandemin.

En fortsatt utmaning är nu att också få tillbaka publiken i inflationstider, liksom att strida för fortsatt nödvändiga återstartsstöd till medlemmarna.

*Källa: Folkhälsomyndigheten.

Svensk Scenkonsts digitala branschdag 2020, som sändes från Dramaten.

Scenkonst
med ontanke

Svensk Scenkonst – för branschen i tiden

Från årsskiftet 2023 kan den fria professionella dansen och teatern ansöka om medlemskap hos Svensk Scenkonst. Det är ett stort kliv framåt i organisationens 80 år långa historia.

Tillsammans med Kungl. Musikaliska Akademien och Kungl. Musikhögskolan verkar också Svensk Scenkonst för att stärka utbildningskedjan inom musikområdet.

I december 1943 bildades Teatrarnas Riksförbund, föregångaren till vad som senare kom att bli Svensk Scenkonst, bransch- och arbetsgivarorganisationen för den privata och offentligt finansierade scenkonsten.

Exakt 80 år senare gick Svensk Scenkonst in i en ny banbrytande fas. Från den 1 januari 2023 kan också arbetsgivare inom den fria professionella dansen och teatern ansöka om medlemskap.

Tanken hade funnits under en längre tid, men en bidragande faktor som påskyndade beslutet var att alla arbetsgivare som är anslutna till Trygghetsrådet TRS fick en högre premie vid årsskiftet, till följd av det nya huvudavtalet. Höjningen blev ännu högre för verksamheter som står utanför de arbetsgivarorganisationer som är stiftare till trygghetsrådet. Med ett medlemskap i Svensk Scenkonst skulle premiekostnaden kunna halveras för fria professionella scenkonstverksamheter.

Därför slöt Svensk Scenkonst vid årsskiftet så kallade dubbelanslutningsavtal med Danscentrum Sverige respektive Teatercentrum. Nu blev det möjligt för centrumbildningarnas medlemmar att även vara med i Svensk Scenkonst, till en reducerad avgift.

I och med det nya avtalet tog Svensk Scenkonst över rollen som arbetsgivarorganisation – och därmed också ansvaret för att teckna kollektivavtal och ge juridiskt stöd. Därigenom kunde Danscentrum och Teatercentrum i stället fokusera mer på sina kärnverksamheter: att främja, förmedla, ge rådgivning och vara en branschröst för sina medlemmar. Men även pandemin påskyndade processen att bjuda in den fria professionella scenkonsten. Nu blev det än viktigare att ena branschen, i en värld där frilansare ofta rör sig mellan olika slags uppdragsgivare – privatteatrar såväl som offentligt finansierade institutioner och fria grupper. Liksom att arbetsgivare för en liten verksamhet kan ha lika stort behov av stöd och rådgivning som en stor institution, i det ekosystem som scenkonsten utgör.

För att på bästa sätt kunna stödja och ta emot de nya medlemmarna inleddes en intensiv planering från årsskiftet 2023. Uppdraget för kansliets rådgivare och förhandlare var att ta fram ett specialanpassat, digitalt utbildningspaket med kompletterande information på hemsidan. Därigenom ville Svensk Scenkonst säkerställa en snabb och kvalitetssäkrad arbetsgivar-service till såväl gamla som nya medlemmar.

Och steget var inte så långt. Sedan tidigare hade Svensk Scenkonst redan ett avtal

som bland annat innefattade rådgivning och kurser för Teatercentrums medlemmar.

Den 17 oktober 2023 hade 114 nya medlemmar från den fria professionella scenkonsten anslutit sig till Svensk Scenkonst.

Musiklyftet – för framtidens musiker

Sedan 2021 driver Kungl. Musikaliska Akademien, Svensk Scenkonst och Kungl. Musikhögskolan satsningen Musiklyftet.

Musiklyftet verkar för att säkra återväxten av svenska musiker. Bland annat uppvaktar man politiker och skriver debattartiklar som synliggör musiklivets ekosystem. Därtill arrangerar man panelsamtal och debatter samt deltar i evenemang som Almedalsveckan och Folk och Kultur.

Några områden Musiklyftet riktar in sig på är att stärka kulturskolan och de estetiska ämnenas roll i skolan, men också sådant som att öka högskolans ersättningar för musikområdet.

Flera års urholkning av anslag till den högre musikutbildningen – därtill ett krympande utrymme för musikundervisning inom skolväsendet – blev startskottet för Musiklyftet, vars huvudbudskap är följande: Om Sverige ska kunna bibehålla epitetet ”Det svenska musiklandet” måste barn och unga även i fortsättningen få en tidig introduktion till musiken.

I en rapport som Svensk Scenkonst, Kungl. Musikhögskolan och Kungl. Musikaliska Akademien publicerade 2022, och som bygger på enkätundersökning bland medlemmarna (”Utbildningens betydelse för svenska musikers konkurrenskraft”), föreslås det därför bland annat att ”...

regeringen utreder hur hela utbildningskedjan kan stärkas och samordnas, samt därefter avsätter erforderliga medel för genomförande”.

Målet med ”lyftet” är att säkra att det finns tillräckligt många professionella musiker i Sverige. Det vill säga, att rekrytering av allt från solister till medverkande i körer, band och orkestrar kommer att vara möjlig även i framtiden.*

Musiklyftet jobbar på många olika sätt för att barn och unga, oavsett var man bor i Sverige, ska få ta del av och delta i det fria kultur- och musiklivet.

Ett lyckat exempel som Susanne Rydén, preses på Kungl. Musikaliska Akademien och vd för Musik i Syd, vill lyfta är kampen för att barn i glesbygd åter ska få tillgång till kulturskolans undervisning under skoltid. I november 2022 meddelade så Skolinspektionen att enligt ett nytt beslut ”... jämställs nu ansökan om ledighet för

att delta i kulturskolan med ansökan om annan ledighet.”

Musiklyftet har också bidragit till en större medvetenhet bland politiker om hur komplex utbildningskedjan för musiker är, tror Susanne Rydén som inte nog kan betona vikten av barns tidiga möten med musik för svenskt musikliv.

– Det råder en kompetensbrist av utbildade musiker i Sverige. Bland annat saknas det väldigt många blåsmusiker idag, och det är inte något som kan åtgärdas med en quick fix. Det är ett långsiktigt arbete där kulturskolan behöver beredas utrymme att också arbeta med talangutveckling.

För Musiklyftet är det i stället viktigt att fortsatt arbeta långsiktigt för att gynna återväxten, nationellt såväl som regionalt och lokalt.

* Källa: Ur rapporten *Ett musiklyft för Sverige – så kan det "det svenska musikundret" räddas*.

Z3

CO E+ CO

E+ Deep A

E+
After B

E+
A

Red band

I Svensk Scenkonsts tjänst 1943-2023

ORDFÖRANDE

Lennart Bratt (1943–1952) †
Arthur Hilton (1952–1963) †
Ragnar Lundkvist (1963–1965) †
Hans Hilton (1966–1969) †
Hans Ursing (1970–1972)
Erland Josephsson (1972–1975) †
Hans Ullberg (1975–1983) †
Lars Edström (1983–1996)
Bengt Hall (1996–1999)
Sture Carlsson (1999–2004)
Ingrid Kyrö (2004–2007)
Ingrid Dahlberg (2007–2012)
Stefan Forsberg (2012–2022)
Birgitta Svendén (2022–)

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖRER

Klas Holming (1985*–1995) †
Thomas Nyh (1995–2001)
Laila Freivalds (2001–2003)
Sture Carlsson (2004–2011)
Ulrika Holmgaard (2011–2016)
Mikael Brännvall (2017–)

HEDERSLEDAMÖTER

Allan Stångberg †
Hartwig Torngren †
Sven Willander †
Nils Ragnå †
Anne Marie Treschow †
Mats Johansson †
Klas Holming †
Lars Edström
Göran Lindgren †
Eskil Hemberg †
Pierre Fränckel †
Claës W Englund †
Laila Freivalds
Ingrid Kyrö
Ingrid Dahlberg
Lenny Carlsson †
Sture Carlsson
Stefan Forsberg

* Teatrarnas Riksförbund ingick avtal med Handels Arbetsgivarorganisation (HAO) i november 1946 och anslöt sig till organisationen 1 januari 1947 fram till sista december 1984. Under den tiden var HAO:s vd även vd för Teatrarnas Riksförbund. Klas Holming svarade för TR-frågorna även under HAO-tiden från och med 1969.

2Entertain Sverige	Dansstationen	Jo Dance Company
4:e teatern	DanTai	Johanssons pelargoner och dans
Abnorm Scenkonst	Decibel Live Production	Junibacken
ADAS teater	Dockteatern Tittut	Jäders Teater
All Things Live	Drottningholms Slottsteater	Kalmar Läns Musikstiftelse
Alma Söderberg Studios	Embassy of Movement	KoKo KollektivKompaniet
Amatörteaterns Riksförbund	Embla dans & teater	Kollaborativet
ATR	Enteater	Konserthuset Stockholm
Andersson Dance	Estrad Norr	KORDA Art in Motion
Angereds Teater	Expressteatern	Kroppsklubben
Arkeolog 8	Figurteaterkompaniet	Kultur Gävleborg
Astrid Lindgrens värld	Folkets Hus och Parker	Kultur i Halland
Atalante	Folkoperan	Kulturföreningen
Avart Dans & Rörelse	Folkteatern	Dotterbolaget
Banditsagor	Folkteatern Gävleborg	Kulturföreningen Iver
Bastionen	Folkteatern i Dalarna	Kulturföreningen Kontrast på Victoria
Bibu	Framework Dancing Art	Kulturhuset Stadsteatern
Big Wind	Framework Dancing Art AB	Kungliga Dramatiska Teatern
Blåarsymfonikerna	Freestyle Phanatix	Kungliga Operan
Bobbi Lo Produktion	Föreningen Dans	Köttinspektionen dans
Bombina Bombast	Föreningen RERE	Latinamerikanska Folkteatern – Aliasteatern
Borås Stadsteater	Förvaltning för kulturutveckling, Västra Götalandsregionen	LuleStassteater
Botkyrka Riksteaterförening	Giron sámí teáhter	Långsjö: teater
Boulevardteatern	Gotlandsmusiken	Länsteatern på Gotland
Byteatern Kalmar Länsteater	Gottsunda Dans & Teater	Länsteatrarna
CCAP	Gyllene Draken	Magma dans
Cirkus Cirkör	Gävle Konserthus och Gävle Symfoniorkester	Malmö Dockteater
Cirkus Elvira	Gävle Teaterförening	Malmö Live Konserthus
Compagnie Jus de la Vie	Göta Lejon	Malmö Opera
Confidencen	Göteborg Wind Orchestra	Malmö Stadsteater
Dalateatern	Göteborgs Dramatiska Teater	Manegen
Dance is ancient	Göteborgs Stadsteater	Masthuggsteatern
Dansalliansen	Göteborgs Symfoniker	MEMA Dans
Danscentrum Norr	GöteborgsOperan	Memory Wax
Danscentrum Stockholm	Hagar M	Mittiprickteatern
Danscentrum Sverige	Hagateatern	Molière Ensemblen
Danscentrum Syd	Helsingborg Arena och Scen	Moomsteatern
Danscentrum Väst	High Chaparral	Mumrik Kulturproduktion
Dansens Hus	Institutet	Musik i Blekinge
Dansinitiativet	Interim kultur	
Danskonst i Norr		

Musik i Dalarna
Musik i Syd
Musik i Uppland
Musikalliansen
Månteatern
Norrbottnensmusiken
Norrbottnesteatern
Norrlands Nätverk för
Musikteater och Dans (nmd)
Norrlandsoperan
Nöjeskontoret
Obanteatern
Ocean
Oktoberteatern
Opera på Skäret
Orienteatern
PanJal Scenstudio
Pantomimteatern
Pelikanteatern
Pergah Co
Playhouse Teater
Profilteatern
Prook
Pygméteatern
Reginateatern
Regionteater Väst
Regionteatern Blekinge
Kronoberg
Riksteaterföreningen
Söder om Söder
Riksteatern
Riksteatern Blekinge
Riksteatern Gävleborg
Riksteatern Halland
Riksteatern Jämtland/
Härjedalen
Riksteatern Jönköpings län
Riksteatern Kalmar län
Riksteatern Kronoberg
Riksteatern Norrbotten
Riksteatern Skåne
Riksteatern Stockholms län

Riksteatern Värmland
Riksteatern Väst
Riksteatern Västerbotten
Riksteatern Västernorrland
Riksteatern Östergötland
Scalateatern
Scenkonst Sörmland
Scenkonst Västernorrland
Scenkonst Öst
SITE
Skottes Musikteater
Skuggteatern
Skånes Dansteater
Släktet
Smålands Musik och Teater
Strindbergs Intima Teater
Svenska ASSITEJ
Sveriges Radio Radio-
symfoniorkester & Radiokören
Sweden Festivals
Säfsten Production
Teater 23
Teater Barbara
Teater Bristol
Teater De Vill
Teater Fredag
Teater Galeasen
Teater Halland
Teater I
Teater InterAkt
Teater Jaguar
Teater JaLaDa
Teater Kung & Drottning
Teater Martin Mutter
Teater Pero
Teater Sagohuset
Teater Sesam
Teater Sláva
Teater Soja
Teater Sörmland
Teater Theatron
Teater Tre

Teater Tribunalen
Teater Trixter
Teater Tropos
Teater VårVind
TeaterAlliansen
Teaterambulansen
Teatercentrum
Teatergruppen Tio Fötter
Temporarity Production
The Gothenburg English
Studio Theatre
Tomteland
Torgteatern
Totalteatern
Traktor Entertainment
Gycklargruppen TRIx
Umeå Teaterförening
Undantaget
Unga Klara
Unga Roma
Uppsala Konsert & Kongress
Uppsala Stadsteater
UusiTeatteri
Vadstena-Akademien
Vara Konserthus
Villman Produktion
Virpi Pahkinen Dance
Company
Västanå Musik & Teater
Västerbottensteatern
Västmanlands Teater
Västmanlandsmusiken
Wakker Productions
Weld
Wermland Opera
Ystads teater
Zebra Dans
Ögonblicksteatern
Ölands Dramatiska Teater
Örebro Konserthus
Örebro Riksteaterförening
Örebro Teater

Svensk Scenkonst är den heltäckande bransch- och arbetsgivarorganisationen för professionell scenkonst. Vi verkar för att medlemmarna ska ha optimala förutsättningar att producera och sprida scenkonst av högsta kvalitet i hela landet och samtidigt vara ansvarstagande arbetsgivare. Med gedigen kunskap om branschen företräder vi medlemmarna och erbjuder stöd och service som utgår från deras behov. Vi representerar cirka 250 verksamheter inom scenkonsten.

REDAKTÖRER

Ylva Lagercrantz Spindler och Loretto Villalobos

FOTO

Sören Vilks

FORMGIVNING

Daniel Bjugård

PRODUKTION

Anna Cokorilo, Johanna Haugness
och Åsa Malmkvist

TRYCK

Åtta45

PAPPER

Edixion Offset

ÅR

2023

TACK TILL

Maria Grundtman, Robin Nordahl Saleh, Mika Romanus
och Susanne Rydén som intervjuats samt Lars Perols
som bidragit med fakta.

svensk **scenkonst**